

BEAVERBROOK

om första världskriget

TIDNINGSKUNGEN lord Beaverbrook — medlem av regeringen under båda världskrigen — utgav för nära trettio år sedan det kanske mest lysande arbete som skrivits om engelsk politik under det första kriget. Boken hette "Politicians and The War"; den borde, har det sagts, hellre ha kallats "The War of The Politicians". Huvudtemat var de konflikter och intriger som ledde till att Asquith i december 1916 fick avstå premiärministerkapet till Lloyd George; Beaverbrook, god vän med Bonar Law och Churchill, under långa tider också med Lloyd George, hörde till de konspiratorer i kulisserna som arrangerade Asquiths fall, och han fick som belöning först en plats i överhuset (vilket kanske hindrat honom att bli en av den brittiska politikens ledare) och sedan en ministerpost i Lloyd Georges regering. Under den följande tiden har Beaverbrook bland sina hobbies haft insamlandet av politiska aktstycken (dagböcker, brevväxlingar, memoarer), särskilt från det första världskrigets tid. Han har, enligt egen utsago, måhända den största samlingen i privat ägo av detta slag, bland mycket annat Bonar Laws papper och de anteckningar och brev som förvarats av Lloyd George och dennes andra hustru, förut hans sekreterare.

Dessa handlingar, jämte enastående personliga minnen och erfarenheter, är huvudkällan till den 78-åriges Beaverbrooks nu utkomna bok, *Men and Power 1917—1918* (Hutchinson, 25 shilling). Det är i många stycken en fascinerande bok, klar, koncis, hänsynslöst öppen, illusionslös och samtidigt romantisk i sin bild av politiken som en maktkamp med alla medel. Svagheten är den bristande källkritiken och de allt-

Lloyd George 1917: till vänster en familjbild, till höger fotograferad tillsammans med fältmarskalk Haig och den franske marskalken Joffre.

för snabba slutsatserna, som gör det riskabelt att lita på författaren, samt tendensen till utvecklingar och skvaller, som erinrar om att författaren är en gammal man. Men stilens skärpa och våldsamma kraft visar att nyfikenhet, temperament, vänskap och hat behållit sin ungdomliga friskhet.

Bokens skilda kapitel sammanhålls av ett ledmotiv: Lloyd Georges uppstigande och nedgång. Beaverbrook skildrar hur den nye premiärministern, under större delen av kriget med möda och i ständiga kriser, bevarade en bräcklig ledning. Främst gällde striden de militära cheferna, Haig, Robertson, Jellicoe och andra, med stöd hos kungen — vars personliga ingripanden klarläggs bättre än i Nicolsons biografi — den kring Asquith smamlade liberala oppositionen, stundom också andra missnöjda och maktlystna politiker, såsom Carson och Churchill. Med charm, övertalning av några få, retorik i underhuset, intriger och kupper klarade Lloyd George de angrepp som gång efter annan, månad efter månad, hotade att kasta honom från styret. I Lloyd Georges egna memoarer har vi fått veta mycket om detta, men Beaverbrook kommer med nya detaljer och en ännu mer dramatiskt koncentrerad bild av de avgörande kriserna. Då segern vanns stod Lloyd George, nyss kämpande mot en stark politisk och militär opposition, med förrädare, avundsmän och tveksamma inom de egna leden, som Englands och nära nog världens idol, den störste statsledaren i Englands historia, den främste krigsledaren efter Chat-ham, allsmäktigt utdelande "kupper" till de kandidater som

vid nyvalen skulle få äran att utses till parlamentarisk betäckning åt den store mannen.

På triumfen följde en snabb regress, kulminerande i Lloyd Georges störtande 1922 genom den länge lojale hjälparen framför andra, Bonar Law. Beaverbrook stannar särskilt vid den ödesdigra ändringen i Lloyd Georges egen hållning. Mannen, som varit känd för sin smidighet och älskvardhet, för sin förmåga att tjusa och att i rätt tid falla undan, blev diktatorisk i sin politik och intill oförskämndhet dominerande i sitt uppträdande. Han avbröt och tillrättavisade ministrarna, till och med en av högfärd svällande magnat som Curzon. Till dem som tålmodigt stod ut med de nya laterna hörde Churchill, som säkerligen hade en ovanligt stark beundran för Lloyd George, men också för sin politiska ställning — han var just i detta skede snarast avskydd av både konservativa och liberala — var särskilt beroende av premiärministern.

Av de många episoder som gör boken fängslande skall jag här blott stanna vid en enda. Den kanske hetaste parlamentariska striden under Lloyd Georges tid som krigsledare gällde den kritik som general Maurice riktade mot regeringen på våren 1918. Maurice påstod bland annat, i strid mot en uppgift av premiärministern, att den engelska armén i Frankrike vid denna tid var svagare än på våren 1917 och hänvisade som bevis till officiella, ehuru hemliga uppgifter. Sedan

togs upp i parlamentet i den berömda Mauricedebatten 9 maj 1918; Asquithliberalerna räknade med att kunna diskreditera Lloyd George. Premiärministern förklarade emellertid att han från den militära ledningen nyss fått uppgifter som visade att Maurice hade fel: den engelska armén i Frankrike var vida starkare 1918 än 1917. Därmed följde ett förtroendevotum för regeringen med 293 röster mot 106; de 106, huvudsakligen Asquithliberaler, behandlades sedan som regeringens fiender. Men senare har det kommit fram att Maurice hade rätt och att militärledningen rapporterat i enlighet med hans uppgifter; i de senaste biografierna över Lloyd George (Jones, Owen) tycks författarna inte vilja utsluta att Lloyd George medvetet lämnat falska uppgifter.

Beaverbrook anser sig ha funnit den riktiga lösningen. Lloyd George hade först från militärledningen fått siffror som av misstag inneslöt även de engelska trupperna i Italien och alltså bestyrkte hans egna uppgifter; sedermera hade militärerna upptäckt sitt misstag och, före debatten, sänt riktiga siffror, som bekräftade Maurices deklaration. Men den portfölj i vilken dessa riktiga uppgifter fanns hade aldrig öppnats; många år senare påträffades den, enligt dagbokanteckningar av Lloyd Georges hustru, vid en genomgång av gamla handlingar. Maurice hade alltså rätt, men Lloyd George var utan skuld.

Slarvet har, skriver Beaverbrook, haft historiska konsekven-

22/11

ser. Om inte papperet förlagts, hade det inte blivit någon Mauricedebatt. "Och kanske skulle det inte ha blivit någon uteslutning av Asquithliberalerna vid de allmänna valen. Splittringen av det liberala partiet kunde ha uppskjutits eller till och med avvärrats." Det är en historieskrivning som smakar Dumas, särskilt med tanke på att Lloyd George och Asquith slog ihop sina liberala grupper några år senare. Men att Mauricedebatten förorsakades av en bortglömd portfölj synes sannolikt och att debatten är en av de skickelse-digra i engelsk politik är säkert.

HERBERT TINGSTEN

Landsorganisationens tidningar

Att den svenska socialdemokratin, nära lierad med Landsorganisationen, vill ha en större och bättre press är helt naturligt, och från den synpunkten har vi tidigare betonat det rimliga i inköpet av ingenjör Kreugers båda tidningar; det framstår som särskilt värdefullt att åtminstone en av dessa tidningar därigenom upphör att bli ett organ för hr Kreugers gemena förföljelse av myndigheter och enskilda personer. Det underliga är metoden att inte vilja ge klart besked om tidningarnas politiska aktivitet. Detta förklaras visserligen av att man å ena sidan vill locka socialdemokratiska arbetare att köpa de tidningar vilkas verksamhet de ändå genom LO får betala, å andra sidan söker hålla kvar de prenumeranter och läsare vilkas politiska uppfattning är en annan än socialdemokratins — men det är just detta dubbelspel som är olustigt.

Spelet fortsätter emellertid med iver. Stockholms-Tidningens chefredaktör skriver installationsledare som genom en blandning av otydlighet och flaxighet söker vädja till alla utan att ge besked åt någon.

LO:s ordförande deklarerar att tidningarna inte skall "bli neutrala, utan ge klart uttryck för den ideologi, som genomsyrar den svenska arbetarrörelsen". Huru denna ideologi närmare är beskaffad är visserligen en av partiets djupaste hemligheter, men att hr Strands uttryck måste avse anslutning till socialdemokratin kan man väl inte betvivla. LO har också i ett särskilt upprop uppmanat fackföreningarna att stödja tidningarna. Den senaste nyheten i saken är att de båda tidningarna i annonstaxan skall kallas opolitiska, en beteckning som i huvudsak förbehållits mindre ortstidningar av ren nyhetstyp jämte — underligt nog — just Aftonbladet. Man har alltså de nya ägarnas uppgift om att tidningarna skall vara klara uttryck för den svenska arbetarrörelsens ideologi och likaså att de skall vara opolitiska. Har man verkligen kraft att påstå att de uppgifterna går ihop?